

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.3K(131).106
УДК 378.147.091.33-027.22]:796-057.87

Шевченко О. В.,
к.пед.наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики
фізичного виховання Центральноукраїнського державного
педагогічного
університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький
Мельник А. О.,
к.пед.наук, доцент, кафедри теорії і методики фізичного виховання
Цentrальноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Стаття присвячена особливостям формування професійних компетентностей у майбутніх учителів фізичної культури в процесі виробничої (педагогічної) практики. З'ясовано, що практика для студентів є обов'язковою вимогою практичної підготовки в педагогічних закладах вищої освіти і складовою формування у них інтегральних, загальних й спеціальних (фахових, предметних) компетентностей. Студенти під час практики опановують здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі середньої освіти. З метою формування професійних компетентностей виробничу практику поділено на три етапи: пропедевтичний, підготовчий та формувальний. Доведено, що професійна компетентність це нормативна комплексно-інтегративна характеристика особистості, що відзеркалює її готовність і здатність до виконання функцій професійної діяльності та ефективного вирішення типових професійних завдань, яка орієнтує її на постійне професійне самовдосконалення і самореалізацію на основі творчого використання набутих знань.

Ключові слова: фізична культура, компетенції, студент, практика, професійна діяльність.

Шевченко О., Мельник А. Формирование профессиональных компетентностей будущих учителей физической культуры в процессе производственной практики. Стаття посвящена особенностям формирования профессиональных компетенций у будущих учителей физической культуры в процессе производственной (педагогической) практики. Выяснено, что практика для студентов является обязательным требованием практической подготовки в педагогических учреждениях высшего образования и составляющей формирования у них интегральных, общих и специальных (профессиональных, предметных) компетентностей. Студенты во время практики осваивают способность решать сложные специализированные задачи и практические проблемы в области среднего образования. С целью формирования профессиональных компетенций производственную практику разделено на три этапа: пропедевтический, подготовительный и формирующий. Доказано, что профессиональная компетентность это нормативная комплексно-интегративная характеристика личности, отражает ее готовность и способность к выполнению функций профессиональной деятельности и эффективного решения профессиональных задач, которая ориентирует ее на постоянное профессиональное самосовершенствование и самореализацию на основе творческого использования полученных знаний.

Ключевые слова: физическая культура, компетенции, студент, практика, профессиональная деятельность.

Shevchenko Olha, Melnik Anastasiia. Formation of professional competencies of future teachers of physical culture in the process of industrial practice. The article is devoted to the peculiarities of the formation of professional competencies in future teachers of physical culture in the process of industrial (pedagogical) practice. It was found that internships for students are a mandatory requirement for practical training in pedagogical institutions of higher education and a component of the formation of their integrated, general and special (professional, subject) competencies. During the internship, students master the ability to solve complex specialized problems and practical problems in the field of secondary education. In order to form professional competencies, industrial practice is divided into three stages: propaedeutic, preparatory and formative.

Propaedeutic stage – aimed at getting acquainted with the organization of pedagogical practice, the system of school work, the functions of a physical education teacher and class teacher, as well as adaptation to the conditions of the organization of pedagogical practice. In the first week of practice, students get acquainted with the school, conduct interviews with school administration, physical education teachers, assigned to classes, prepare educational documentation, attend physical education classes and other disciplines. At the end of the week, the developed educational documentation is checked and approved.

Preparatory stage – aimed at planning, designing and organizing student activities in the process of pedagogical practice. At this stage there is an acquaintance with a class, the class teacher, the organization of educational work of school on physical culture, extracurricular and extracurricular work; planning psychological and pedagogical observations of students, studying their health and physical development; planning the student's work for the entire period of practice.

Formative stage – involves the acquisition by students of skills and abilities of pedagogical interaction, formation and improvement of skills and abilities of pedagogical actions according to their preliminary planning and design, organization of educational-methodical, educational and sports-mass, research activities. At this stage of pedagogical practice the realization of the basic tasks of pedagogical practice on formation of professional competence is carried out.

It is proved that professional competence is a normative complex-integrative characteristic of personality, which reflects its readiness and ability to perform the functions of professional activity and effective solution of typical professional tasks, which orients it to constant professional self-improvement and self-realization based on creative use of acquired knowledge.

Key words: physical culture, competences, student, practice, professional activity.

Постановка проблеми. Важливість фізичного виховання актуалізує необхідність професійної підготовки учителів фізичної культури як в теоретичному так і в практичному напрямках. Однією із складових професійної підготовки студентів в закладах вищої освіти є виробнича практика, яка висуває високі вимоги до їх професійної компетентності, активної самореалізації та саморозвитку.

Виробнича практика студентів бакалаврського та магістерського рівнів є обов'язковою вимогою практичної підготовки в педагогічних закладах вищої освіти. Це невід'ємна складова формування інтегральних, загальних й спеціальних (фахових, предметних) компетентностей майбутніх учителів.

Інтегральна компетентність містить узагальнений опис кваліфікаційного рівня, що виражає його основні компетентнісні характеристики; загальні компетентності – це знання, розуміння, навички та здатності, якими студент оволодіває в межах виконання певної програми навчання, що мають універсальний характер; спеціальні компетентності, специфічні для предметної та безпосередньо пов'язані із спеціальними знаннями у ній, що визначають профіль програми, тобто роблять її індивідуальною, істотно відмінною від інших програм [4, с. 289 – 290].

На думку А. Проценка, в сучасних умовах, коли визначення та підвищення рівня фізичної підготовленості населення України, створення належних умов для фізичного розвитку різних груп населення, покращення його здоров'я визнаються як важливі завдання держави та суспільства, потребує конкретизації та уточнення структура професійної компетентності учителів фізичної культури, формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в умовах педагогічної практики [5, с. 17].

Студенти під час практики опановують здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук та педагогіки, фізичного виховання і спорту. Зміст практики побудований на принципі поступового підвищення самостійності студентів: від спостереження, ознайомлення і вивчення – до практичної апробації; від колективних форм роботи – до індивідуальних; від виконання часткових завдань як помічника вчителя, вихователя – до виконання завдань за допомогою вчителя, вихователя, а потім – самостійно; від участі у проведенні позакласних заходів – до самостійного проведення уроку фізичної культури.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні змісту виробничої практики (педагогічної) в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Для вирішення поставленої мети нами були поставлені наступні завдання:

1. Здійснити аналіз науково-педагогічної та спеціальної літератури з обраної теми дослідження.
2. Проаналізувати особливості проходження педагогічної практики студентами в закладах загальної середньої освіти.
3. Визначити етапи і зміст проходження практики з метою формування у майбутніх учителів фізичної культури професійних компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури, а також дослідження практичного досвіду набуття знань майбутніми учителями фізичної культури у процесі педагогічної практики дозволили визначити, що формування готовності до професійної діяльності досліджували М. Данилко, Н. Степанченко, О. Худолій, О. Шалар, Т. Чопик; формування складових професійної компетентності розглядали О. Стасенко, В. Хоменко, С. Хоменко, В. Черняков, А. Чорноштан; становлення професійної майстерності учителів фізичної культури вивчали Г. Балахнічева, І. Випасняк, Л. Заремба, Г. Ковальчук, Г. Презлята, О. Фотуйма, А. Цьось; формування особистості майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки розглядали Ю. Голенкова, О. Онопрієнко, Б. Шиян та ін. Особливе місце посідають роботи О. Воробйова, О. Гауряк, С. Кари, Л. Лисенко, С. Мединського, М. Огієнка, І. Ячнюк, Ю. Ячнюка та ін. щодо значення педагогічної практики в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

В умовах модернізації освіти у дослідженнях з проблем професійної підготовки використовується поняття «професійна компетентність». Так, В. Гриньова, поєднує три групи – пов'язані з діяльністю, пов'язані з особистістю і пов'язані зі знаннями, вміннями та навичками [1, с.24 – 25]:

- 1) визначення, пов'язані з діяльністю – компетентність розкривається як ступінь відповідності характеристик колективного чи індивідуального суб'єкту переліку вимог, які висуваються до певної професії;
- 2) визначення, пов'язані з особистістю – визначають компетентність як здібності та якості особистості, які дозволяють їй обґрунтовано говорити про галузь своєї професійної діяльності й ефективно діяти в ній;
- 3) визначення, пов'язані зі знаннями, вміннями та навичками – характеризують компетентність з точки зору володіння знаннями, уміннями, навичками, які дозволяють мати судження про щось, висловлювати важливу, авторитетну думку.

Як зазначає І. Драч, характеристиками професійної компетентності педагога є те, що вона відображає здатність педагога успішно виконувати функції та діяти в різноманітних ситуаціях, що виникають у процесі професійної діяльності; формується та виявляється в діяльності; передбачає оволодіння професійними компетентностями як закріпленими вимогами до педагогічної діяльності; її рівень залежить від широти форматів контекстів, в якому він може вирішувати професійні завдання; є засобом реалізації особистісних смислів педагога; характеризує його готовність та здатність педагога до саморозвитку в умовах постійних змін, що відбуваються у суспільстві [2, с. 66].

Результати дослідження. Науково-дослідна робота здійснювалась на базі закладів загальної середньої освіти Кіровоградської області. В процесі дослідження були задіяні студенти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів факультету фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка та науково-педагогічні працівники кафедри теорії і методики фізичного виховання. Необхідною умовою було

визначення основних етапів проходження студентами виробничої (педагогічної) практики з метою формування у них професійних компетентностей та виявлення готовності до майбутньої професійної діяльності.

Здійснюючи підготовку до педагогічної практики, ми визначили професійну компетентність як нормативну комплексно-інтегративну характеристику особистості, що відзеркалює її готовність і здатність до виконання функцій професійної діяльності та ефективного вирішення типових професійних завдань, орієнтує її на постійне професійне самовдосконалення і самореалізацію на основі творчого використання набутих знань.

Орієнтація навчання студентів у педагогічному університеті зумовлює проведення педагогічної практики переважно в закладах загальної середньої освіти. Студенти факультету фізичного виховання з урахуванням їхньої майбутньої роботи також можуть бути спрямовані для проходження практики в педагогічних та професійно-технічних училищах, коледжах, ліцеях, гімназіях, дитячо-юнацькій спортивних школах тощо. Завдання практики вирішують питання її змісту й організації, методичного керівництва науково-педагогічними працівниками діяльністю студентів-практикантів з урахуванням специфіки навчальних закладів.

Для якісного проходження виробничої (педагогічної) практики нами враховуються особливості формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. З цією метою ми розділи проходження практики на три етапи:

а) пропедевтичний етап – спрямований на ознайомлення із організацією педагогічної практики, системою роботи школи, функціями учителя фізичної культури та класного керівника, а також на адаптацію до умов організації педагогічної практики.

Перед початком практики на факультеті проводяться: організаційно-методична нарада (викладачів-методистів) з питань готовності закладів загальної середньої освіти до прийому студентів, змісту програми практики, вимог до студентів-практикантів й організації керівництва їхньої діяльністю. Проведення настановчої конференції зі студентами дозволяє ознайомити їх із змістом та організацією практики, вимогами до виконання конкретних завдань: інструктаж з техніки безпеки під час проходження педагогічної практики.

На першому тижні практики студенти знайомляться зі школою, проводять співбесіди з адміністрацією школи, вчителями фізичної культури, закріплюються за класами, готують навчально-виховну документацію, відвідують уроки фізичної культури та з інших дисциплін. У кінці тижня перевіряється і затверджується розроблена навчально-виховна документація.

б) підготовчий етап – спрямований на планування, проектування та організацію діяльності студентів у процесі педагогічної практики. На цьому етапі відбувається знайомство із класом, класним керівником, учителем-предметником; з організацією навчально-виховної роботи школи з фізичної культури, позакласною та позаурочною роботою; планування психолого-педагогічних спостережень за учнями, вивчення їх стану здоров'я та фізичного розвитку; робота над створенням сприятливого психологічного клімату в учнівському колективі та взаємодії з колегами; планування роботи студента на весь період практики.

Важливими на даному етапі є інноваційні форми – скайп-конференції, що за умови систематичного проведення дозволяють керівникам практики не лише контролювати діяльність студентів, а й надавати їм вчасну навчально-методичну допомогу та інформаційну підтримку. Персоналізувати навчально-методичний супровід дозволяють чати та форуми, індивідуальне консультування у синхронному та асинхронному режимі тощо.

в) формувальний етап – передбачає набуття студентами умінь та навичок педагогічної взаємодії, формування та удосконалення умінь та навичок реалізації педагогічних дій згідно попереднього їх планування та проектування, організації навчально-методичної, виховної та спортивно-масової, дослідницької діяльності. На цьому етапі педагогічної практики здійснюється реалізація основних завдань педагогічної практики з формування професійної компетентності. Ефективним є використання інноваційних форм для організації та реалізації навчально-методичної, виховної та спортивно-масової, дослідницької діяльності студентів, форми синхронного та асинхронного використання інформаційно-комунікаційних засобів.

Інтернет-орієнтовані автоматизовані системи збирання, накопичення й опрацювання результатів освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти передбачають: канали спостереження, канали передачі інформації; засоби накопичення інформації, засоби опрацювання інформації, засоби представлення інформації [3, с. 33].

Здатність та готовність студентів під час виробничої (педагогічної) практики до виконання функцій професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури визначає рівень розвитку їх професійної компетентності.

Головним у формуванні професійної компетентності студентів ми вважаємо уміння під час практики прищеплення школярам інтересу до занять фізичною культурою. Аналіз студентами питань засвоєння і розуміння елементів реалізації інтересу через фізкультурно-спортивну діяльність засвідчив, що інтерес до виконання фізичних вправ необхідно розглядати як процес озброєння учнів певними знаннями про умови реалізації фізичних вправ у режимі дня, тижня, формування умінь й навичок, як процес стимуляції і керівництва зовнішньою і внутрішньою активністю, в результаті якої у них виховуються поведінкові уміння, стійкі навички і звички, що підкріплюються міцними знаннями, які постійно враховують вчителі фізичної культури.

Висновки. Таким чином, під час формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури необхідно враховувати індивідуальні властивості фахівців, що визначають їх готовність і здатність до виконання функцій професійної діяльності, і складається з особистісно-мотиваційного, змістового та операційно-діяльнісного елементів.

Отже, професійна компетентність передбачає засвоєння системи професійних знань, умінь і навичок; дотримання науково-методичних та технологічних вимог навчального процесу; володіння способами інтеріоризації(засвоєння) теоретичних професійних знань: ознайомлення, запам'ятовування, рефлексії; інтенсивність реалізації в процесі виробничої практики теоретичних знань, умінь і навичок, набутих у процесі підготовки до професійної діяльності. Важливу роль у професійному становленні майбутнього педагога відіграє розвиток і збагачення його рефлексивних уявлень про себе як

професіонала, що зумовлює раціональне ставлення до професійної діяльності та характеру її здійснення.

Література

1. Гриньова В.М. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу як результат сформованості його педагогічної культури / В.М. Гриньова // Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – Вип. 1. – С. 21– 26.
2. Драч І.І. Основні підходи до визначення професійної компетентності педагога / І.І. Драч // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вип. 32 – К.; Вінниця: Планер, 2012. – С. 9–14.
3. Інтернет-орієнтовані автоматизовані системи збирання, накопичення і опрацювання результатів навчальної діяльності учнів загальноосвітніх навчальних закладів: посібник / Ю.М. Богачков, В.Ю. Биков, О.І. Вольневич, В.В. Дивак, О.Е. Коневщинська, В.О. Крсношарпа, Н.В. Сороко, П.С. Ухань. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 160 с.
4. Кравченко В. М. Стратегія змін і розвитку вищої освіти в підготовці науково-педагогічних працівників / В.М. Кравченко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2016. – Вип. 47 (100). – С. 283 – 293.
5. Проценко А.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 /Проценко Андрій Андрійович. – Мелітополь, 2018. – 332 с.

References

1. Hrynova, V.M. (2011). Profesiina kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu yak rezultat sformovanosti yoho pedahohichnoi kultury [Professional competence of a teacher of a higher educational institution as a result of the formation of its pedagogical culture]. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu ekonomiky ta prava imeni Alfreda Nobelia. Seriya «Pedahohika i psykholohiia», 1, 21– 26 [in Ukraine].
2. Drach, I.I. (2012). Osnovni pidkhody do vyznachennia profesiinoi kompetentnosti pedahoha [Basic approaches to determining the professional competence of a teacher]. Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: zb. nauk. pr., (32), (pp. 9–14). Vinnytsia: Planer [in Ukraine].
3. Bohachkov, Yu.M., & Bykov, V.Iu., & Volnevych, O.I., & Dyvak, V.V., & Konevshchynska, O.E., & Krsnoshapka, V.O., & Soroko, N.V., & Ukhan, P.S. (2012). Internet-orientovani avtomatyzovani systemy zbyrannia, nakopychennia i opratsiuvannia rezultativ navchalnoi diialnosti uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv: posibnyk [Internet-oriented automated systems for collecting, accumulating and processing the results of educational activities of students of secondary schools: a guide]. (pp. 160). Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukraine].
4. Kravchenko, V.M. (2016). Stratehiia zmin i rozvytku vyshchoi osvity v pidhotovtsi nauково-pedahohichnykh pratsivnykiv [Strategy of changes and development of higher education in the training of scientific and pedagogical workers] Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh, (47), (100), 283 – 293 [in Ukraine].
5. Protsenko, A.A. (2018). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury u protsesi pedahohichnoi praktyky: dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk: 13.00.04, Melitopol, 332 [in Ukraine].

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.3K(131).107
УДК [797.212.7/612.2] – 055.2

Шейко Л. В.
старший викладач кафедри водних видів спорту
Харківська державна академія фізичної культури

ВПЛИВ ОЗДОРОВЧО-НОРМАЛІЗУЮЧИХ РЕЖИМІВ ПЛАВАННЯ НА СТАН ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЖІНОК, ЯКІ СТРАЖДАЮТЬ НА ХРОНІЧНІ РЕСПІРАТОРНІ ЗАХВОРЮВАННЯ

Особливістю фізичної реабілітації осіб, які страждають на хронічні захворювання дихальної системи є ранній початок занять не тільки з лікувальної гімнастики, фізіотерапії та масажу, а й з плаванням. У статті надано розроблену авторами програму з плавання для жінок які страждають на хронічні респіраторні захворювання. Метою дослідження стало встановлення впливу оздоровчо-нормалізуючих режимів плавання на стан дихальної системи жінок 18-22 років, які страждають на хронічні респіраторні захворювання. Виявлено, що під впливом застосування програм плавання у досліджуваних жінок відбувалися позитивні зрушення показників функції дихальної системи. Доказано, що застосування запропонованої авторської програми дало більш значні та якісні зрушення показників функції зовнішнього дихання, в порівнянні з традиційною програмою оздоровчого плавання.

Ключові слова: оздоровче плавання, жінки, функціональний стан, дихальна система.

Шейко Л. В. Влияние оздоровительно-нормализующих режимов плавания на состояние дыхательной системы женщин, страдающих хроническими респираторными заболеваниями. Особенностью физической реабилитации лиц, страдающих хроническими заболеваниями дыхательной системы является раннее начало занятий не только лечебной гимнастикой, физиотерапией и массажем, но и плаванием. В статье предложена, разработанная авторами программа плавания для женщин страдающих хроническими респираторными заболеваниями. Целью исследования стало установление влияния оздоровительно-нормализующих режимов плавания на состояние дыхательной системы женщин 18-22 лет, страдающих хроническими респираторными заболеваниями. Выявлено, что под влиянием применения программ плавания у исследуемых женщин происходили положительные сдвиги показателей функции дыхательной системы. Доказано, что применение предложенной авторской программы дало более